

Edmund Morawiec, *Podstawowe zagadnienia metafizyki klasycznej*, Warszawa 1998, ss. 275

Przybywa nam na rynku księgarskim książek z zakresu klasycznej metafizyki. Po pracach Stefana Świeżawskiego, Mieczysława Alberta Krapca, Mieczysława Gogacza, a ostatnio ks. Stanisława Kowalczyka, ukazała się pozycja książkowa pióra o. Edmunda Morawca. Autor jest reprezentantem klasycznego nurtu filozofii. Należy do średniego pokolenia przedstawicieli Filozoficznej Szkoły Lubelskiej, mimo iż od lat pracuje w środowisku Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Jego główne zainteresowania to metodologia filozofii (zwłaszcza klasycznej), teoria poznania i metafizyka.

Prezentowana książka jest owocem wieloletnich wykładów autora z zakresu metafizyki klasycznej, prowadzonych na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Głównym jej źródłem – jak wyznaje sam autor we „Wprowadzeniu” – są przede wszystkim filozoficzno-metodologiczne teksty współczesnych filozofów polskich (głównie M.A. Krapca, St. Kamińskiego i A.B. Stępnia) Stanowi ona w jakimś sensie dopełnienie poprzedniej rozprawy autora *Odkrycie metafizyki egzystencjalnej* (Warszawa 1994).

Monografia autora składa się z pięciu części. Część pierwsza, zatytułowana: „Ogólna charakterystyka filozofii klasycznej” ma charakter wprowadzający. Znajdujemy w niej podstawowe informacje o filozofii klasycznej w aspekcie historycznym i merytorycznym. Jest to rzeczywiście dobre, skrótowe kompendium wiedzy o tejże koncepcji filozofii z uwzględnieniem także jej stosunku do nauk szczegółowych zarówno empirycznych (realnych) jak i formalnych.

W drugiej części, noszącej tytuł: „Czynności determinujące przedmiot metafizyki klasycznego nurtu realistycznego” zostały omówione dwie operacje intelektualne, służące do utworzenia pojęcia bytu. Są to: abstrakcja i separacja. Proces abstrakcji jest właściwy dla determinacji przedmiotu metafizyki w wersji esencjalnej, natomiast proces separacji znamionuje egzystencjalną wersję metafizyki.

Następna część zatytułowana: „Metafizyczny opis rzeczywistości przez wskazanie na jej transcendentalne własności” zawiera dwie podczęści. Najpierw jest scharakteryzowany sam metafizyczny proces opisywania rzeczywistości z punktu widzenia jej istnienia. By uwydatnić całą specyfikę tego opisu zestawiono go z analogicznym procesem opisu stosowanym w naukach empirycznych. W drugiej części autor uwydatnił transcendentalne własności bytu oraz przedstawił pierwsze zasady jako ich epistemologiczny wyraz. Pierwsze zasady metafizyczne scharakteryzował przez wskazanie na ich podwójną interpretację: ontologiczną i logiczną.

W czwartej części prezentowanej monografii, zatytułowanej: „Metafizyczny opis struktury rzeczywistości”, znajdujemy prezentację elementów składowych bytu (akt i możliwość, substancja i przypadłość, materia i forma, istota i istnienie), poprzedzoną charakterystyką samego opisu tych elementów oraz wskazaniem na operacje poznawcze, dzięki którym odrywamy owe „składniki” metafizyczne bytu.

Ostatnia, czwarta część pracy, nosząca tytuł: „Problem przyczynowania bytu w filozofii klasycznej” przedstawia tradycyjnie wymieniane, cztery przyczyny bytu: materialną i formalną – jako przyczyny wewnętrzne oraz sprawczą i celową – jako przyczyny zewnętrzne.

Prezentacja tych przyczyn jest dokonana w powiązaniu z omówieniem przyczynowania występującego w naukach przyrodniczych. Ponadto mamy tu omówione zasadę przyczynowości sprawczej w naukach przyrodniczych i w metafizyce klasycznej oraz zasadę przyczynowości celowej, także w tych dwóch sektorach wiedzy.

Monografię zamyka: wykaz literatury, indeks osobowy i rzeczowy oraz streszczenie w języku angielskim i francuskim.

Prezentowana praca jest ciekawą, dosyć oryginalną prezentacją zagadnień metafizyki klasycznej, nieco odbiegającą od innych dzisiejszych sposobów przedstawiania tej dyscypliny. Otóż, w monografii autora metafizyka, jako fundamentalna dyscyplina filozoficzna, została ukazana jako dziedzina poznania, w której dokonuje się „opisu” rzeczywistości we właściwym dla metafizyki aspekcie, którym jest istnienie. Opis ten realizuje się najpierw przez wskazanie na treści przysługujące rzeczywistości z racji jej istnienia (właściwości transcendentalne), a następnie przez „odsłonięcie wewnętrznej struktury bytu”. Autor w pracy poświęcił dużo uwagi przedstawieniu procesów poznawczych, prowadzących do odkrywania i uzasadniania głównych tez metafizyki (twierdzeń – danych o rzeczywistości). Na szczególne podkreślenie zasługuje to, iż autor dokonał zestawienia operacji poznawczych prowadzących do określonych, ważniejszych twierdzeń metafizycznych, z analogicznymi operacjami dochodzenia do twierdzeń w naukach empirycznych szczegółowych. Jest to niezwykle cenne, gdyż z jednej strony uwydatnia specyfikę poznania metafizycznego i wskazuje na osobliwość metafizyki w stosunku do dyscyplin szczegółowych a z drugiej – ukazuje perspektywę ewentualnego dialogu między metafizyką (filozofią) klasyczną a naukami szczegółowymi.

Praca jest godna polecenia nie tylko adeptom studiów filozoficznych i teologicznych, ale także może stanowić propozycję godną rozważenia dla specjalistów. Monografia stanowi niewątpliwie duże ubogacenie tych treści, które dotąd znajdowaliśmy w znanych i dostępnych nam podręcznikach klasycznej metafizyki.

ks. Ignacy Dec